

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากสามารถอธิบายกระบวนการของปรากฏการณ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม โดยอาศัยมิติทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลักในการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสถานะทางน้ำของประชาชนในพื้นที่บ้านท่าห่ม ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย และบ้านยางพระธาตุ ตำบลสันปูเลย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1 วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ประกอบด้วย 2 วิธี คือ

3.1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าหาความจริงจากข้อเขียน บทความ ผลงานการวิจัยค้นคว้าที่ผู้อื่นได้ทำไว้ ซึ่งอยู่ในรูปของตำรา เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระต่างๆ รวมถึงเอกสารทางราชการและเอกชน

3.1.2 การวิจัยสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของสิ่งต่าง ๆ หรือพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น เป็นการรวบรวมปรากฏการณ์ที่มีอยู่มาบรรยายอย่างละเอียด และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลได้ดังนี้

1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาบริบทในมิติของภูมิศาสตร์และบริบททางสังคม ชุมชน ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ คน ชุมชน

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในที่นี้มีการเลือกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากผู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและมีประสบการณ์ในประเด็น

งานวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับ ทฤษฎีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3) การวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนทั้งบ้านท่า หมู่และบ้านยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยเชิงสำรวจนี้จะเป็นลักษณะของการทำความเข้าใจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ต่อการวิจัยและทำให้ทราบถึงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อ กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภาวะทางน้ำในชุมชนบ้านท่าหมู่และบ้านยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจะเป็นการเลือกโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2.1 การศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยมีรูปแบบของการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่ม ตัวอย่างของการสัมภาษณ์นี้ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมลำน้ำแม่กวง และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัยมากที่สุด โดยผู้วิจัยเลือกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวนทั้งสิ้น 28 คน โดยแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

- 1) ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมจำนวน 5 คน
- 2) คณะกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลำน้ำแม่กวง 17 คน

ซึ่งมาจากการคัดเลือกโดยประชาคม โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับประธาน คณะกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลำน้ำแม่กวงจำนวน 1 คนและใช้แบบสัมภาษณ์ กับคณะกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลำน้ำแม่กวง จำนวน 16 คน

- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภาวะทางน้ำ

ตามที่ได้จากข้อมูลเอกสารมีทั้งหมด 14 องค์กร¹ แต่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยสามารถ
ดำเนินการสัมภาษณ์ได้ 6 องค์กร ได้แก่

- 3.1) เทศบาลตำบลสันพระเนตร
- 3.2) เทศบาลตำบลสันปูเลย
- 3.3) สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 1
- 3.4) สำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่
- 3.5) หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด เขื่อนแม่กวงจังหวัดเชียงใหม่
- 3.6) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันทราย

3.2.2 การศึกษาโดยใช้แบบสำรวจ

ผู้วิจัยจะใช้ประชากรในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านท่าห่มและชุมชนบ้าน
ยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้นจำนวน 1,012 คน แบ่งเป็น
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านท่าห่มและชุมชนบ้านยางพระธาตุ จังหวัด
เชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้นจำนวน 1,012 คน แบ่งเป็น

1

□ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 14 องค์กร คือ

1. สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 1
2. สำนักงานประมงจังหวัดเชียงใหม่
3. ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดเชียงใหม่
4. หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด เขื่อนแม่กวงจังหวัดเชียงใหม่
5. หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืด เขื่อนภูมิพล
6. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันทราย
7. สำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย
8. สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสันทราย
9. ศูนย์การศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
10. มูลนิธิชัยพัฒนา
11. เทศบาลตำบลสันพระเนตร
12. เทศบาลตำบลสันปูเลย
13. สำนักงานประมงอำเภอคอดอยสะเก็ด
14. สำนักงานประมงอำเภอพร้าว – สันทราย

1) ประชาชนในชุมชนบ้านท่าห่ม ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 359 คน ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการกำหนดโดยใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 0.05 แทนค่าได้ดังนี้

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างของประชาชนบ้านท่าห่ม ตำบลสันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยทั้งเพศชายและเพศหญิงมีจำนวน 189 คน

2) ประชาชนในชุมชนบ้านยางพระธาตุ ตำบลสันปุย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 653 คน ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการกำหนดโดยใช้วิธีการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความผิดพลาดที่ยอมรับได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 0.05 แทนค่าได้ดังนี้

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างของประชาชนบ้านยางพระธาตุ ตำบลสันปุย อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในการตอบแบบสอบถามในการวิจัยทั้งเพศชายและเพศหญิงมีจำนวน 248 คน

การสุ่มตัวอย่างด้วยแบบสำรวจ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกจากประชาชนในชุมชนบ้านท่าห่ม จำนวน 189 คน และประชาชนในชุมชนบ้านยางพระธาตุจำนวน 248 คน แต่จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนบ้านยางพระธาตุจำนวน 192 คน ดังนั้น รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 381 ตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. แบบสัมภาษณ์

ในการใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มคณะกรรมการการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่กวังและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อีกทั้งมีประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และประธานคณะกรรมการการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่กวัง โดยเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางน้ำบ้านท่าทุ่มและบ้านยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อที่จะได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยมากที่สุด

2. แบบสำรวจ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสำรวจโดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ประเภท คือ

- 1) แบบสำรวจแบบเลือกตอบ (Check List) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ
- 2) แบบสำรวจแบบปลายเปิด (Open Ended Question) เป็นแบบสำรวจที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างเต็มที่มีความยืดหยุ่น
- 3) แบบสำรวจแบบปลายปิด (Close-ended Question) คำถามที่มีคำตอบแน่นอนมีคำตอบให้เลือก คำถามต้องการคำตอบเป็นจำนวนหรือต้องการคำตอบเพียงใช่หรือไม่ หรือเป็นคำตอบสั้น ๆ ที่ไม่มีการอธิบายรายละเอียด

โดยแยกแบบสำรวจออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางน้ำบริเวณบ้านท่าทุ่มและบ้านยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 แบบสำรวจเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางน้ำบริเวณบ้านท่าทุ่มและบ้านยางพระธาตุ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการเก็บรวบรวมมา โดยมีขั้นตอนเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1) การแยกแยะข้อมูลต่างๆที่เก็บรวบรวม
- 2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการแยกแยะเป็นหมวดหมู่
- 3) การจัดลำดับความสำคัญ เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาเรียงเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับ

4) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล นำข้อมูลมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์กับแนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์กัน

เพื่อทำความเข้าใจกับความเหมือนและแตกต่างกันของข้อมูลที่รวบรวมมาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ ผู้วิจัยนำไปประมวลผล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและเชิงอธิบาย ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) การหาอัตราส่วนร้อยละ (Percentage Distribution) นำมาอธิบายเพื่อให้เห็นแนวโน้มทิศทางของการศึกษาจากประชาชนและเข้าใจถึงความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนทั้งสอง ซึ่งได้ใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และในส่วนของข้อมูลเชิงสัมภาษณ์นั้น ทั้งการใช้แบบสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำมาพรรณนา อธิบาย วิเคราะห์ ร่วมกับทฤษฎีแนวคิดให้เห็นถึงความคิดเห็นเชิงลึกและกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตอบคำถามวิจัยและบรรลุวัตถุประสงค์ โดยข้อมูลทั้งหมดได้นำมาใช้ตรวจสอบซึ่งกันและกันด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Analysis) ด้านข้อมูล โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ

- 1) ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่กวัง
- 2) ประชาชนในชุมชน
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ บรรยายสรุปเป็นประเด็น โดยอาศัยแนวความคิดการจัดการทรัพยากรน้ำ แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดการจัดการทรัพยากรส่วนรวมและ แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง